

דעות

הסכנה היא לא מלחמת אזרחים, אלא שהמדינה תחדל להיות בית משותף

שאול אריאלי • ד"ר אריאלי הוא ראש קבוצת המחקר "תמרו-פוליטוגרפיה",
העוסקת בסכסוך הישראלי-פלסטיני

20:00 • 25 ביוני 2026

השיח על מלחמת אזרחים בישראל כבר לא נשמע כהפרזה רטורית. בעשור האחרון הוא מספק מסגרת פרשנית סבירה להבנת התהליכים המסוכנים שמתרחשים כתוצאה מהקיטוב הפנימי: המאבק על דמות המשטר, הניסיון לשנות את אופיו, העמקת השליטה בשטחים, שחיקת הלכידות החברתית, הפוליטיזציה של גופי הביטחון, הידרדרות מעמדה של ישראל בעולם והתרחקות חלקים גדלים והולכים מיהודי העולם מישראל. השאלה איננה אם מחר בבוקר יפרצו כאן קרבות רחוב בין מחנות מאורגנים, אלא האם אנחנו נמצאים במצב שבו אלימות פוליטית, אי-ציות המוני, התפוררות האמון במוסדות והחלפת ההכרעה דמוקרטית בכפייה נהפכים לחלק מהשגרה.

שורש המשבר אינו בממשלת נתניהו הנוכחית, אף שזו האיצה אותו דרמטית. לפני עשור כתבתי על הסכנה הזו כתוצאה מהבריחה המתמשכת מהכרעה בין שתי מדינות לבין מדינה אחת. הערכתי שישראל תידרדר ל"מאפיינים של אנרכיה שלטונית... אלימות ברמה אישית והיומיומית, בהעדף אכיפה משטרתית, מיטוט מעמדו של בנ"ץ והתארגנויות מזוינות" ("הארץ", 24.5.2016). והמציאות אכן הידרדרה. הסטטוס-קוו התפרק מבפנים: ישראל העמיקה את השליטה בפלסטינים, הרחיבה את הסיפוח בפועל, בלי לקבל עליה

אחריות אזרחית מלאה, והותירה את המרחב שבין הירדן לים במצב של זמניות קבועה. כלומר, היא ממשיכה עם אותה פיקציה פוליטית שמדינות משלמות עליה בריבית דריבית.

השלב הנוכחי בשבר הפנימי התאפשר כשהקואליציה חיברה בין רעיון ארץ-ישראל השלמה לשינוי כללי המשחק הדמוקרטיים — חיבור שעדיין לא חלחל לתודעה ולפעילות של ראשי המחאה נגד ההפיכה המשטרית. זה לב העניין: בעיני המחנה המשיחי, פשרה טריטוריאלית אינה מבטאת ויכוח מדיני רגיל אלא כפירה במהלך היסטורידתי; בעיני המחנה הציוני הדמוקרטי, המשך השליטה בפלסטינים והרס האיזונים והבלמים הדמוקרטיים הם איום על קיומה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. וכששני המחנות אינם חולקים עוד חזון משותף, המושגים "ימין" ו"שמאל" נעשים דלים מדי להבנת הפערים. המחלוקת אינה על תקציב החינוך, אלא על מקור הריבונות: אזרחי המדינה, או אלו הרואים בעצמם פרשני רצון האל.

לכך מצטרף המאבק החרדי, שנהפך ממחלוקת תקציבית וחברתית לסוגיה של שוויון אזרחי בסיסי. פסיקת בג"ץ מיוני 2024 קבעה, כי בהעדר בסיס חוקי לפטור מגיוס, המדינה חייבת לגייס תלמידי ישיבות, והורתה להפסיק את התקצוב של ישיבות שתלמידיהן אינם מתגייסים. מאז החריף העימות: באפריל 2026 הורה בג"ץ להטיל סנקציות כלכליות על משתמטים חרדים, ומאז התקיימו הפגנות נרחבות ואלימות של חרדים נגד הגיוס.

הסכנה מחריפה לקראת הבחירות. הקואליציה תנסה למסגר כל הפסד אפשרי בבחירות כגניבה בידי ה"פקידות", היועמ"שית, בג"ץ, התקשורת או האליטות. האופוזיציה תראה בניצחון נוסף של הקואליציה מנדט להשלמת ההפיכה המשטרית והסיפוח, ותחריף את מאבקה.

שהמפלגות יציגו את האפשרויות: דמוקרטיה או עליונות יהודית; צבא ממלכתי או מיליציות פוליטיות;

שלטון חוק או נאמנות אישית

גם מינויי הבכירים הנעשים כעת בקצב מואץ אינם עניין טכני. אין פסול עקרוני בכך שראש ממשלה ממנה בעלי תפקידים בכירים, אבל יש פסול בכך שרצף המינויים מתרחש בזמן משבר אמון חריף, ונעשה על ידי מי שחשוד בפלילים ונושא באחריות לטבח 7.10, תוך כדי מאבק במערכת המשפט ובצל בחירות שבהן קוראים תיגר על עצמאות המוסדות הללו.

השיח ברשתות החברתיות משקף את ההקצנה. הסיפוח חזר להוביל, ותופס 38.51% מן הדיבורים על פתרונות לסכסוך הישראלי-פלסטיני, עם תמיכה של 84.3% בקרב מאזכריו. פתרון שתי המדינות הופיע רק ב-21.37% מהפוסטים, ו-82.8% מן האזכורים שלו היו על ידי מתנגדיו. כלומר, הציבור המתבטא ברשתות אינו נע לעבר פשרה, אלא מתבצר בתפישות רעיוניות מנוגדות.

מלחמות אזרחים נובעות מהתנגשות בין אידיאולוגיות והשקפות מנוגדות על המשטר, החברה, האמונה הדתית ומהות החיים המשותפים — שמפצלות את הציבור למחנות. כשכל מחנה רואה איום בחזון של המחנה האחר, כל פשרה לטובת קיום משותף נתפשת כבגידה. החרדים מבקשים לעגן בדלנות, פטור והטבות; המשיחיים מבקשים לעגן עליונות יהודית, שליטה וריבונות בכל הארץ; הציונים הדמוקרטים מבקשים להציל את המסגרת המדינתית, שמאפשרת רוב יהודי, שוויון, הפרדת רשויות והכרה בינלאומית. שלושת המחנות אינם מסתדרים עוד תחת אותה תקרה חוקתית רעועה.

גם ההגירה מישראל היא אות אזהרה. דו"ח של מרכז המידע של הכנסת שהתפרסם החודש מראה, כי בשנים 2022-2024 היה מאזן הגירה שלילי של ישראלים, ונגרעו כ-140 אלף איש מכלל התושבים. לפי דיווחים המבוססים על נתוני הלמ"ס, ב-2025 עזבו את ישראל יותר מ-69 אלף ישראלים, ומספר העולים לישראל ירד לכ-24.6 אלף. הגירה משקפת פגיעה באמון האזרחים במדינה. כשישראלים בעלי הון

כספי ואנושי מעבירים את חייהם, עתידם, ילדיהם והונם למדינות אחרות, הם מבטאים אי־אמון ביכולת של המדינה להבטיח להם יציבות, ביטחון וחירות.

לפיכך הסכנה אינה שתפרוץ "מלחמת אזרחים" במובן של כוחות מזוינים הניצבים זה מול זה. הסכנה היא תהליך זוחל שבו המדינה מאבדת את יכולתה להיות בית משותף: שלטון החוק נעשה מחנאי, הפוליטיקאים חושדים במערכת הביטחון, בית המשפט מוצג כאויב העם, החרדים דוחים את עקרון השוויון בנטל, המשיחיים דוחים את עקרון הגבול והציונים הדמוקרטים סבורים שהשלטון, שמבקש לפרק את הכללים שאפשרו לו להיבחר, אינו לגיטימי.

כדי לצאת מהסכנה דרושה הכרעה במקום המשך ניהול הסכסוך בין המחנות. ראשי המפלגות חייבים להעמיד בפני הבוחר חלופות ברורות שיאפשרו הכרעה: מדינה דמוקרטית בעלת רוב יהודי בגבולות מוכרים שחברה במשפחת העמים, או משטר של עליונות יהודית במרחב דו־לאומי; צבא ממלכתי או מיליציות פוליטיות; שלטון חוק או נאמנות אישית; שותפות אזרחית או קואליציות מגזריות שסוחטות את המדינה.

מלחמת אזרחים אינה גזירת גורל, אבל מדינה לא יכולה למנוע אותה רק על ידי הכרזות בסגנון "ביחד ננצח". היא תוכל להינצל ממנה רק אם תחליט מהו ה"ביחד", מי כלול בו ומה אסור לעשות, גם למען הניצחון של מחנה זה או אחר.

לחצו לקבלת עדכונים בנושא:

חרדים מתנחלים

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר |
רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו |

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר
האיכותי בישראל
© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ